

Kıbrıs'ta Kamusal Alanda Nefret Söylemi: Farkındalık, Politikalar ve Önlemler

Julie A. Dilmaç, Özker Kocadal & Orestis Tringides

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

GİRİŞ: NEFRET SÖYLEMİ NEDİR?

Bilgi ve iletişim teknolojileri ve daha da önemlisi sosyal medyada yaşanan gelişmeler serbest konuşma özgürlüğünün sınırlarını yeniden belirlemiştir. Bir yandan internet ile dünyanın her yerinde bulunan büyük kitleler ile fikir paylaşımı yapmak mümkün iken öte yandan bu durum bazı hoşgörüsüz bireylerin kimi gruplar hakkında olumsuz ve basma kalıp varsayımlar ortaya koymasına yardımcı olmaktadır. Böylelikle, bazı kişiler ifade özgürlüğü adı altında gerçek ismini saklayarak internetin gevşek kurallarından faydalanırken aynı zamanda da görünürlük yoluyla da ırkçı ve ayrımcılık içeren mesajlar paylaşmak mümkün olmaktadır. Belirli azınlık grupları veya genel anlamda topluma karşı bu tür önyargı içeren görüş ve fikirlere “nefret söylemi” diyoruz.

Nefret söylemi bir toplumsal huzursuzluk kaynağı olmakla birlikte, temel Avrupa ve uluslararası barış ve birlik normlarına da zarar vermektedir. “Nefret söylemi” ifadesi özellikle de hukuki bağlamda tartışmaya açıktır. “Neyin zararlı ya da uygun olmadığına dair evrensel bir mutabakat olmadığından” yani (yargılanabilir) “nefret söyleminin” ne olduğu hakkında ortak bir görüş bulunmadığından ötürü dünyanın her yerinde kabul gören bir nefret söylemi tanımı bulunmamaktadır. Nefret söylemi farklı şekillerde ifade edilip algılandığından dolayı, kendi başına hazırlanacak bir mevzuat konuyu içermesi bakımından yeterli olmamakla birlikte serbest konuşma özgürlüğünün nerede sona erip nefret söyleminin nerede başladığını açıkça tanımlayıp ortaya koyamayacaktır.

Hazırlanan bu politika brifingi, FESCyprus.org sayfasında yayınlanan ‘Kıbrıs'ta Kamusal Alanda Nefret Söylemi: Farkındalık, Politikalar ve Önlemler’ konulu FES raporunun ana bulgularını anlatmaktadır.

AB BAĞLAMINDA NEFRET SÖYLEMİNİN TANIMI

AB Konseyi'nin 2008/913/JHA sayılı Çerçeve Kararı nefret söylemini “ırk, renk, din, soy veya ulusal ya da etnik kökeni ile tanımlanan insan grubuna veya gruba mensup bir kişiye şiddet

kullanımını veya nefret çağrısını alenen kışkırtan tüm eylemler” olarak tanımlasa da cinsiyet ve cinsel yönelim gibi boyutlar Çerçeve Kararın tanımı içerisinde yer almamaktadır.

Aleyhte dava açmaya götürecek “nefret söyleminin” ne olduğuna dair AB Üye Devleti hukuk sistemleri içerisindeki farklılık ve tutarsızlıklardan ötürü, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği içerisinde nefret söylemine yönelik ortak bir tanım geliştirmek adına 2017 yılında bir karar çıkarmak için bir önergede bulunmuştur.

Bununla birlikte Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele konulu Çerçeve Kararı kapsamında aşağıda belirtilen tehdit ve öncelikleri ortaya koymuştur:

- nefret suçunun tanımlanması,
- internetin gittikçe artan bir şekilde bir nefret ve propaganda aracı olarak kullanılması,
- nefret suçunun yeterince bildirilmemesi,
- radikal grup ve siyasi partilerin AB içerisinde yükselişe geçmesi.

Her ne kadar da kesin ve üzerinde mutabakata varılmış bir tanım bulunmasa da, konuyla ilgili iki tanımın özellikle altı çizilmedir. Bunlardan ilki ise, Avrupa Konseyi'nin nefret söylemini “ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak” şekilde tanımlamasıdır (Council of Europe, n.d.). bu tanıma göre nefret söylemi, azınlık ve göçmenlere yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifade edilen hoşgörüsüzlüğe dayalı oldukça kapsamlı olumsuz bir söylem halini almaktadır. Konuyla ilgili daha geniş bir tanım yapan Birleşmiş Milletler ise nefret söyleminin “bir birey ya da grubun kişiliği, bir diğer deyişle din, etnik köken, uyruk, ırk, renk, köken, cinsiyet ya da kimlikleriyle ilgili diğer faktörlere göre saldırıda bulunan veya aşağılayıcı ya da ayrımcı bir dil kullanımını içeren her türlü sözlü, yazılı iletişim veya davranış” olduğunu savunmaktadır (United Nations, 2019). Bu bakımdan, LGBTİ bireyler, göçmenler, engelli kişiler, belirli bir toplumsal sınıf ya da dine mensup bireyler bu tür saldırılara maruz kalabilmektedir.

Bu tür söylemlerin varlığı aşağıdaki özelliklerinden ötürü sorunlara yol açmaktadır:

- Toplumsal uyum ve insan haklarına karşı bir tehdit oluşturması: nefret söylemi çoğu zaman yanlış varsayımlar ve belirli kalıplar temelinde farklılıkları ön plana çıkartarak bireyleri böler ve kategorize eder.
- Demokratik değerler, sosyal istikrar ve barışa karşı bir tehdit unsurudur. Bu söylemler sosyal medyada paylaşıldıkça nefret dolu sözlere fazladan bir yansıma verildiğinde sorun daha da alevlenmektedir.

Ayrıca nefret söylemi doğrudan şiddet ve korkutmaya yönelik bir tahrik unsuru olduğundan ötürü hedef olarak aldığı insanlarda bir güvensizlik hissi de doğurmaktadır. AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı) (2012) tarafından her yıl yayınlanan raporda da belirtildiği üzere nefret söylemi nefret suçlarına da yol açabilmektedir. Sadece bireyler ya da gruplar hedef alınmakla birlikte dini kurumlar veya ibadet yerleri ile LGBTİ bireyler ya da insan hakları aktivistlerinin buluşma noktaları gibi belirli anlamlar taşıyan yerler de nefret ifadesinin bir göstergesi olarak vandalist eylemlere maruz kalabilmektedir.

ANA BULGULAR

Hazırlanan rapor Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarında yaşanan nefret söylemi olaylarının bir analizini sunuyor. Nefret söyleminden bahsedildiğinde Kıbrıslılardan "Böyle bir şey Kıbrıs'ta yaşanmaz" gibi sözler duymak çok da şaşırtıcı değil. Hatta kavramla ilgili yaygın bir farkındalığın olmadığı net bir şekilde görülüyor. Bu bağlamda bu rapor ile modern Kıbrıs toplumunda nefret söyleminin ulaştığı seviyeyi ortaya koymayı hedeflemekteyiz.

Buradaki gözlemlerin odak noktasını haber paylaşımlarının altındaki sosyal medya kullanıcılarının saldırgan yorumları gibi İnternette dolaşan toplumsal söylemler oluştururken aynı zamanda günlük dilde kullanılan bilindik basmakalıp söylemler yanında medya organlarının siyasi olayları aktarırken kullandıkları söylemleri de incelemekteyiz. Yazılı metinlere ek olarak, belirli gruplar hakkında ayrımcı söylemlerle dolu karikatürler gibi kötüleyici bazı görsel materyaller de incelenmiştir. Gözlemlerimize bakıldığı zaman, adanın her iki tarafında da üç ana nefret söylemi türü belirlenmiştir: toplumlarası, öteki olana yönelik ve cinsiyetle ilgili.

Toplumlarası nefret söylemi

İncelediğimiz ilk nefret söylemi şekli, devam eden "Kıbrıs sorununun"¹ temel sebebi ve ciddi bir sonucudur. Adanın 1974 yılından bu yana de facto şekilde birinde Kıbrıslı Rumlar, diğerinde Kıbrıslı Türklerin kaldığı iki tarafa ayrılması şüphesiz tarafların birbirlerine karşı olan görüşlerini katılaştırmıştır. Hem Kıbrıslı Rum hem de Kıbrıslı Türk toplumlarında genellikle aşırı sağ sempatanları tarafından adadaki diğer etnik kimliğe karşı nefret söylemi olayları yaşanmaktadır. Kıbrıslı Rumlar bağlamında, Rum Ortodoks Kilisesi önderliğinde dahi bazı olaylar yaşanmıştır. Kıbrıs Türk toplumunda ise soydaşlar arası bağlamda Türkiyelilere karşı nefret söylemi de olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak söylemek gerekirse, çatışan Rum ve Türk milliyetçilikleri adada nefret söylemine yol açan ana faktörlerden biridir.

Öteki olana yönelik nefret söylemi

İki toplum için ortak olan bir diğer özellik ise dünyanın her yerinden gelen çok sayıda ve çeşitli göçmen nüfusuna ev sahipliği yapmalarıdır ki bu durum da öteki olana yönelik nefret söylemine yol açabilmektedir. Coğrafi konumu ile ada Avrupa ve Orta Doğu arasında bir köprü görevi görmekte ve aynı zamanda yurtdışında okumak isteyen Afrikalı gençler için önemli bir destinasyon haline gelmektedir. Adaya gelen göçmen sayılarındaki sürekli artışın yerel halk üzerinde gittikçe artan bir güvensizlik duygusuna sebep olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu nedenle de, **öteki olana yönelik nefret söylemi** yabancı düşmanlığını tetikleyerek adanın her iki toplumunda da yükselişe geçmiştir.

Cinsiyetle ilgili nefret söylemi

Her iki toplum da ataerkil normların üstün olduğu Akdeniz kültürünün bir parçasıdır. Bu sebeple de cinsiyet rolleri ile ilgili alışlagelmiş görüşler baskın çıkarken geleneksel cinsiyet normlarına uymayan bireyler cezalandırılmaktadır. Buna bağlı olarak adada özellikle de geleneksel cinsiyet rollerine uymayı reddeden bireyler üzerinden **cinsiyetle ilgili nefret söylemi** olduğunu görmekteyiz. Kıbrıs'ta kadınlara (cinsiyetçilik olarak) ve LGBTİ bireylere karşı nefret söylemi ve bu tür söylemler Kıbrıs Rum toplumunda Kilise ve Kıbrıs Türk toplumunda üst düzey siyasetçiler gibi elit kurumlar tarafından da kullanılmaktadır.

¹ 1963 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal düzeni toplumlarası çatışmaların başlamasıyla bozulmuş, Kıbrıslı Türkler adada dağınık şekilde ufak bölgelerde yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmış ve devlet kurumları içerisindeki siyasi haklarına erişimleri kısıtlanmıştır. 1974'te Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios'a karşı Yunanistan öncülüğünde gerçekleştirilen darbe sonrasında, Türkiye askeri müdahalede bulunarak adanın kuzeyinde bulunan birçok Kıbrıslı Rum'un yer değişimine yol açmıştır. Birçok Kıbrıslı Türk ise adanın kuzeyine yerleşmiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) tek taraflı bağımsızlığını ilan etmiştir. KKTC sadece Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, bütün adanın devleti olarak uluslararası tanınmaya sahip olmaya devam ederken, tüm ada Avrupa Birliği'nin bir üyesi olarak kabul edilmektedir. Buna karşın, Avrupa Birliği müktesebatı Kıbrıs sorununa siyasi bir çözüm bulunana kadar Kıbrıs'ın kuzeyinde askiya alınmıştır (bkz. Katılım Antlaşması Protokol no.10).

KIBRIS RUM TOPLUMUNDA POLİTİKALAR, YASAL DÜZENLEMELER VE NEFRET SÖYLEMİNİN ÖNLENMESİ

Kıbrıs Cumhuriyeti ayrımcılık hakkında Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi ve bilgisayar sistemleri aracılığıyla yapılan ırkçı ve yabancı düşmanlığı eylemlerinin suç unsuru haline getirilmesine yönelik Ek Protokol gibi birçok Avrupa ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesine imza koymuştur.

Şu anda etnik köken, ırk, renk, cinsel kimlik ve cinsel yönelimleri temelinde (ya da varsayımıyla) bir kişi ya da grubu hedef alan nefret söylemi yasaktır.

Kıbrıs Cumhuriyeti mevzuatları ırk, renk, din, köken ya da milliyet ya da etnik köken sebebiyle bir grup veya grup üyesine karşı yapılan eylemlerin şiddet veya nefret oluşturabilecek şekilde olması halinde barışa karşı suçlar, soykırım suçları, insanlığa karşı suçlar ve ilgili uluslararası belgelerde de tanımlanan savaş suçlarını açık bir şekilde görmezden gelen, reddeden ya da ağır şekilde önemsizleştiren durumları kesinlikle cezalandırmaktadır.

Buna ek olarak, Ceza Yasası herhangi bir dini aşağılayan her türlü ifade veya yayın şeklini de suç unsuru olarak kabul etmektedir. 2011 yılında 2008/913 sayılı Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı nefret söylemi ile ilgili en önemli mevzuat olarak Ceza Hukuku Yoluyla Belirli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Biçimleri ve İfadeleri ile Mücadele (2011) Yasa No.134 (I)/2011 adıyla iç hukuka aktarılmıştır.

Yasa, ırk, renk, din, soy veya ulusal ya da etnik kökeni (Yasa cinsel yönelim ve cinsel kimlik konusuna atıfta bulunmamaktadır) ile tanımlanan insan grubuna veya gruba mensup bir kişiye şiddet kullanımını veya nefret çağrısını kamu düzenini bozacak veya tehdit, taciz edici veya saldıracak şekilde alenen kışkırtan tüm eylemleri gerçekleştiren herhangi bir kişinin bir suç işlemiş olarak kabul edildiğini belirtir ve bu kişinin beş yıl hapis cezası ve/veya €10,000 Euro idari para cezası veya her ikisine birden çarptırılacağını ifade eder. Sadece Avrupa Konseyi Çerçeve Kararındaki kamu düzenini bozabilecek veya tehdit, taciz veya hakaret edici şekilde gerçekleştirilen eylemleri cezalandırmakla ilgili karar mevzuat içerisine dahil edilmiştir. Kamuoyunda paylaşım kavramı sadece sözlü iletişimi değil aynı zamanda broşür, yazılı materyal ya da fotoğraf ya da fikir veya teorilerin dağıtılması veya elektronik veriler içeren bilgisayar sistemleri dahil diğer yolları kapsayacak şekilde yorumlanmıştır.

Buna ek olarak Yasa No. 134(1)/2011 tahtında ırkçı ve/veya yabancı düşmanı eğilimlerin ceza verilirken ağırlaştırıcı sebep olarak göz önüne alınmasını söylerken diğer korunan özellikleri (homofobi, misojini, transfobi, engellilere karşı ayrımcılık, yaş ayrımcılığı gibi) ağırlaştırıcı sebep olarak kapsam dahiline almamaktadır.

2015 yılında Ceza Yasası'nda (Yasa No. 87(1)/2015) yapılan değişiklik ile Madde 99A yasa içerisine dahil edilmiştir. Böylelikle bir kişi ya da kişinin cinsel yönelim veya cinsel kimliğini hedef alan nefret söylemleri de cezaya tabi tutulmaktadır. Bu değişiklik öncesinde nefret söylemi sadece ırkçılık ve yabancı düşmanlığı bağlamında cezalandırılmaktaydı.

Yasa No. 87(I)/2015 cinsel eğitim veya cinsel kimlik ile tanımlanan bir grup veya grup üyesine karşı kasti şiddet veya nefreti – ayrımcılık hariç- kışkırtmayı suç olarak kabul etmektedir. Bu türden bir eylem 3 yıla kadar hapis cezası veya €5,000 idari para cezası veya her ikisine birden çarptırılacaktır. Bu cezalar ırkçı gerekçeler içeren nefret söylemlerine göre oldukça düşük cezalardır.

Madde 99A'nın ikinci fıkrasına göre bu türden eylemler yargılama onayı vermeye özel yetkili Başsavcılık tarafından verilecek onay ile yargıya taşınabilir.

Ceza yasasında nefrete bağlı ayrımcılığa yönelik iki madde bulunmaktadır; Madde 47(1)(b)6, ırk, din, renk ve cinsiyete bağlı olarak toplumlar ya da dini gruplar arasında husumeti teşvik etmek amacıyla gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılması ile ilgilidir.

Bilgisayar sistemleri aracılığıyla ırkçı ve yabancı düşmanlığı ile ilgili materyallerin paylaşılmasını kapsayan cezalarla ilgili yerel mevzuat (L. 26(III)/2004) beş yıla kadar hapis cezası, €20,000'e kadar idari para cezası ya da her ikisini birden öngörmektedir.

Nefret söylemine yönelik yasal çerçeve olmasına karşın, yetersizdir ve nefret söylemi ile ilgili kimi olaylarda uygulanmaktadır. Ceza yargılama sisteminin nefret suçlarına karşı mücadelesi yetersizdir. Irkçı nefret söylemlerine karşı cezai yasa hükümleri uygulanmamakta ve failer (kamuya mal olmuş kişiler, bakanlar ve kilise yetkilileri dahil) herhangi bir sonuçla yüz yüze kalmamakta, bu da bu eylemlerin cezasız kaldığı mesajını ortaya koymaktadır.

Nefret söylemleri düzgün bir şekilde belirlenememekte ve kayıt altına alınamamaktadır, ya da kayıt altına alınsalar dahi yetkililere göre kanıtlanamadıklarından ötürü çoğu zaman yargıya taşınamamaktadır.

Resmi veriler ve konunun vardığı düzey arasında bir tutarsızlık ve uyumsuzluk söz konusudur. Nefret söylemi olayları resmi verilerin söylediğinin aksine daha sık yaşanmakta ve bunların bildirilmemesi önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Göçmenler, özellikle de kayıt dışı göçmenler ve mülteciler polise olan güvensizlikleri, olayı bildirmenin etki yaratmayacağına dair düşünceleri, mağdur olma korkusu ve haklarının farkında olmamalarından ötürü yaşanan nefret söylemi suçlarını çok fazla polise bildirmemektedir.

Nefret söyleminin belirlenmesi ve incelenmesi konusunda polis ve makamlar yeterince uzman değildirler. Bu da aslında raporlanan olayların yeterince değerlendirilmemesine ve nefret söylemi olarak tanımlanmamasına kısacası nefret dürtüsünün göz önüne alınmamasına yol açmaktadır.

Nefret söylemi hakkında veriler herhangi bir makam tarafından toplanmamaktadır. Buna ek olarak Başsavcılık ve mahkemeler de nefret suçu dosyalarına ait verileri toplamamaktadır. Nefret söylemi hakkında veri eksikliğinin olması politikaların geliştirilmesini ve nefret söylemi suçları işlendiği zaman bunların belirlenmesine yönelik kapasiteyi engellemektedir.

Her ne kadar da konuyla ilgili polis tarafından bazı veriler toplansa da bunlar doğru değildir. Ayrımcılıkla Mücadele Bürosu (OCD – Suç Soruşturma Bürosu (CIO) altında oluşturulmuştur) ayrımcılık hakkında polise yapılan şikayet ve raporları takibini yapmakla sorumludur. Buna karşın şikayet formları çok genel olmakla birlikte nefret söylemini ayrı bir konu olarak görmektedir. OCD içerisinde yeterince personel olmaması fakat bir çok yetkiye sahip olması ırkçı suçların takip ve yargılanması için yetersiz kaynak ve kapasite olmasına yol açmaktadır.

Basınla ilgili düzenlemeler konusunda ise **Kıbrıs Medya Şikayetleri Komisyonu (CMCC)** hem yazılı medya hem de online medyadan sorumludur. Yetki alanı hükümetten veya yargı gözetiminden bağımsızdır ve şikayetler ile nefret söylemi ve saldırgan ifadeler dahil Gazetecilik Meslek Kurallarına yönelik ihlalleri incelemektedir.² **Kıbrıs Radyo Televizyon Kurumu (CRTA)** özel radyo istasyonları ve televizyon kanallarının yasalar ve 1998 ile 2016 yıllarına kadar olan Radyo Televizyon Yayıncıları Yasası'nın tüzükleri uyarınca faaliyet göstermesini sağlamakla sorumlu bağımsız bir kurumdur.³ Yasa, medya hizmet sağlayıcılarını ırk, cinsiyet, din ve millete dayalı nefreti kışkırtacak yayınlar yapmalarını engelleyecek hükümleri içermektedir. Yine buna ek olarak aynı unsurlar yanında ırk veya etnik köken, engelli olma durumu, yaş veya cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın teşvik edilmesini de yasaklamaktadır.

5. KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA POLİTİKALAR, YASAL DÜZENLEMELER VE NEFRET SÖYLEMİNİN ÖNLENMESİ

Kıbrıs Türk makamlarının Avrupa ve uluslararası normlar ile sözleşmeleri kabul etmeyi gerekli kılacak kurumlarla doğrudan resmi bağlantılara sahip olmaması adanın kuzey kesimindeki mevzuatın Avrupa ve uluslararası normlarla uyumlu olmadığı anlamına gelmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta özellikle nefret söyleminin takip ve bildiri veya ayrımcılıkla ilgili cezalar konusunda görevli herhangi bir yasal makam bulunmamaktadır. Ceza yasası altında nefret söylemi cinsel yönelim veya cinsiyete karşı işlenmesi halinde iki yıla kadar hapis cezası verilebilecek bir suç olarak tanımlansa da azınlık veya diğer gruplara karşı nefret söyleminden bahsedilmemektedir.⁴ Hakaret sebebiyle mahkemeye başvurmak ise cinsiyete bağlı olmayan nefret söylemi mağdurları ya da bu mağdurları temsil eden kurumların başvurabileceği tek yoldur. Ceza yasası tahtında iki tür hakaret belirtilmektedir. Bunlardan ilki olan Madde 68 uluslararası ilişkilere zarar vermek amacıyla yabancı devlet yetkililerine karşı hakareti suç olarak kabul etmektedir. Madde 194 ise bilinçli olarak bireyleri küçük düşürücü işitsel, görsel veya basılı materyallerin yayınlanmasını suç olarak tanımlamakta fakat nefret söyleminden bahsetmemektedir. Hukuki yolların etkinliği bakımından Haziran 2020 tarihinde Kıbrıs

Türk meclisi tarafından kabul edilen siber suçlar yasası herhangi bir mahkeme kararı çıkması halinde internet hizmet sağlayıcıları ve haber sitelerinin hemen eyleme geçmesini gerektirmektedir.

Yazılı ve görsel basında nefret söyleminin takip ve önlenmesi alanında çalışan devlet ve sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Bazı sivil toplum örgütleri kuzeydeki makamların bıraktıkları boşlukları doldurmaya çalışmaktadır. Aşağıda resmi bir kurum olan **Yayın Yüksek Kurulu** ve bir sivil toplum örgütü olan **Medya Etik Kurulu**'nun Kıbrıs Türk basınında nefret söyleminin önlenmesine yönelik sahip olduğu rolleri kısaca açıklayacağız. Sosyal medya aracılığıyla nefret söyleminde bulunmak açısından yaşanan nefret söylemi olaylarıyla ilgilenen veya konu hakkında farkındalık artırmaya yönelik çalışan herhangi bir resmi makam veya sivil toplum örgütü bulunmamaktadır.

Yayın Yüksek Kurulu radyo ve TV yayıncılık faaliyetlerini düzenlemekle görevli resmi bir makamdır ve 1997 yılında yürürlüğe giren Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda belirtilen yayın ilkelerinin ihlali halinde uyarı ve ceza vermektedir.⁵ Yasa içerisinde 24 adet yayın ilkesi listelenmiştir ve bunlar arasında özellikle 6. ve 7. yayın ilkeleri her türlü nefret söylemini yasaklamaktadır.

6. Yayın İlkesine göre yayın yapan taraflar 'insanları ırk, cinsiyet, sosyal sınıf veya dini inançları dolayısıyla hiçbir şekilde kınamamalıdır'.

7. Yayın İlkesi ise buna ek olarak 'toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkân verilmemelidir' şeklinde belirtmektedir.

Uygulamada ise Yayın Yüksek Kurulu, Yayın İlkelerini ihlal eden radyo ve televizyon kanallarına verdiği uyarı ve cezalarda nadiren 6. ve 7. yayın ilkelerine atıfta bulunmaktadır. 29 Haziran 2020 tarihinde kurul tarafından Kanal Sim'e bir televizyon programı ve Radyo Mayıs'a da bir radyo programında Türkiye'ye yönelik nefreti kışkırtmak sebebiyle uyarı yapılmıştır.⁶ Buna karşın, çoğunlukla etkisiz olarak kabul edilen kurul bu sefer Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası'nın ciddi eleştirileriyle karşılaşmıştır. Sendika, kurulun sadece Kıbrıs Türk siyasetine müdahalelerinden ötürü Türkiye ve Türk yetkilileri eleştiren muhalefetteki kişileri susturma kampanyasının bir parçası olması sebebiyle uluslararası yargıya başvuracağına yönelik kurulu tehdit etmiştir.⁷ Türkler veya Türkiye'ye yönelik nefret söylemi sadece denetlemeden sorumlu kurulun ciddi anlamda dikkatini çekmiş olsa da bahsedilen nefret söylemi Kıbrıs Türk toplumunun bazı kesimleri tarafından çelişkili bulunmuştur. Aynı zamanda, birçok diğer nefret söylemi örneği (özellikle de Kıbrıslı Rumlara karşı) fark edilmeden ya da herhangi bir uyarı almadan Kıbrıs Türk televizyon ve radyo programlarında yapılmaktadır.

5 Yasanın tam metni: <https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/39-1997.doc>

6 Yayın Yüksek Kurulu'ndan Yayın İhlallerine Ceza (Penalties for Broadcasting Violations from the Supreme Council of Broadcasting), *Yenidüzen*, 1 Temmuz 2020. Kaynak: <https://www.yeniduzen.com/yayin-yuksekkurulundan-yayin-ihlallerine-ceza-128683h.htm>

7 Sendikanın konuyla ilgili bildirisi: <http://ktos.org/yayin-yuksekkurulundan-acik-tehdit/>

2 'Cyprus Media Complaints Commission', http://www.cmcc.org.cy/about_us.html

3 'Cyprus Radio Television Authority, Tarihi – Gelişimi', <http://www.crt.a.org.cy/default.asp?id=266>

4 'Nefret Söylemi', Ceza Yasası Madde 171. Yasanın tam metni: https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_155.doc

Medya Etik Kurulu da nefret söyleminin denetlenmesi konusunda çalışan bir diğer önemli kurumdur. Bir sivil toplum örgütü olan Medya Etik Kurulu'nun üyeleri gazeteci ve akademisyenlerden oluşmaktadır.

Kurul ilgili tarafların talepleri doğrultusunda haber organlarına uyarılar yapmaktadır. Kıbrıslı Türk gazetecilerine yol gösterici olması bakımından bir sivil toplum kuruluşu olan kurul Gazetecilik Meslek İlkeleri⁸ ve İnternet Gazeteciliği Deklarasyonunu⁹ hazırlamıştır. Gazetecilik Meslek İlkeleri içerisindeki **Madde 8, 15 ve 16** haberlerde nefret söylemine mahal vermeyecek şekilde dil kullanılması için çağrıda bulunmaktadır. İnternet Gazeteciliği Deklarasyonu **Madde 7** de nefret söyleminden kaçınılması konusunda aynı ilkenin altını çizmektedir. Çoğunluğu LGBTİ hakları grupları tarafından kurula çeşitli nefret söylemi başvurusunda bulunmuş ve kurul da nefret söyleminde bulunan online haber sitelerine uyarıda bulunmuştur.¹⁰

Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ile Basın Çalışanları Sendikası da nefret söylemine karşı mücadeleyi desteklemektedir ve hatta Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği Mayıs 2019'da resmi dergisi olan Medya'nın bir sayısını 'Basında İrkçilik ve Nefret Söylemine' ayırmıştır. Her iki örgüt de sıklıkla kamuoyunda dikkat çeken nefret söylemi olaylarını kınayan açıklamalarda bulunmaktadır.¹¹

6. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Nefret söylemi ile ilgili yaşanan olaylar ve bunlara resmi makamlar ve sivil toplum örgütlerinin verdiği tepkiler adanın her iki tarafında da benzerlik taşıdığından ötürü, her iki toplum için de eşit düzeyde uygulanabilir olan bir dizi öneride bulunmak istiyoruz.

Buna karşın Kıbrıs Türk toplumunda kullanılan mevzuat nefret söylemiyle mücadele bakımından göreceli olarak daha az gelişmiştir ve bu nedenle Kıbrıs Türk toplumundaki yetkililere özellikle mevzuatlarını Avrupa ve uluslararası mevzuatlar düzeyine getirmelerini önermekteyiz.

⁸ Medya Etik Kurulu, "Gazetecilik Meslek İlkeleri" (Media Ethics Board, "the Journalism Code of Conduct"), <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/gazetecilik-meslek-ilkeleri/>

⁹ Medya Etik Kurulu, "İnternet Gazeteciliği Deklarasyonu" (Media Ethics Board, "the Internet News Journalism Declaration"), <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/hakkimizda/internet-gazeteciligi-deklarasyonu/>

¹⁰ Örneğin, 2016 yılında Kuir Kıbrıs Derneği 'Lezbiyen İlişki Polislik Oldu' başlıklı bir haberle ilgili kurula şikayette bulunmuştur. Kurul da haberi yayınlayan haber sitesine kınama cezası vermiştir. Kaynak: <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/kuir-kibris-derneginin-sikayeti-degerlendirildi/>

¹¹ İki örgüt tarafından Mayıs 2018 tarihinde Kıbrıslı Türk lider Mustafa Akıncı'yı hedef alan bazı nefret söylemi olaylarına yanıt vermek amacıyla ortak bir basın açıklaması yapılmıştır. Bkz: *Kıbrıs Gazetesi*, "Insults and Hate Speech Against Akıncı is Unacceptable", 8.05.20. <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/akinciya-yonelik-hakaret-ve-nefret-soylemi-kabul-edilemez-h41662.html>

Bu raporda sunulan bulgular temelinde her iki topluma da özellikle aşağıda belirtilen konularda sivil toplum, yetkili makamlar ve yargı kurumlarının olduğu ortak inisiyatifler kurmaları önerilmektedir:

- Sorunun belirlenmesi ve değerlendirilmesi için nefret söylemini kayıt altına alacak etkin bir veri toplama mekanizmasına ihtiyaç vardır. Verilerin toplanmasında sadece polisin kayıtlarından değil aynı zamanda sivil toplumdan da faydalanılmalıdır. Nefret suçlarının kayıt altına alınması ve soruşturulması bakımından STK'lar ve emniyet kurumları arasındaki iletişim iyileştirilmelidir.
- Nefret söylemi kavramı ve yaygın kullanımı hakkında kampanyalar ve eğitimlerin düzenlenmesi. Nefret içeren açıklamalar, popülizm ve basında sansasyonelizmi gayrimeşru kılmak adına farkındalık artırıcı kampanyaların düzenlenmesi.
- Kapsayıcı, çok kültürlü eğitim bir anlam ifade edecek şekilde ulusal müfredata dahil edilmelidir.
- Yetkililerin medya alanındaki yasal çerçeveyi güncellemesi ve çevrimiçi ortamdan doğan zorlukları takip etmesi gerekmektedir.
- Emniyet kurumlarına nefret söylemi ve ayrımcı uygulamaların tanınması, kayıt altına alınması, önlenmesi ve mücadele konularında özel eğitim verilmesi.
- Yargı makamlarına nefret söylemi olaylarının yargıya taşınmasına olanak sağlayacak şekilde yasaların uygulanmasına yönelik eğitim verilmesi.

KÜNYE

Friedrich Ebert Vakfı | Kıbrıs Bürosu

20 Stasandrou, Apt. 401 | 1060 Nicosia | Cyprus

Sorumlu Kişi: Hubert Faustmann | Direktör

Tel. +357 22377336

Email: office@fescyprus.org

www.fescyprus.org

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin/sahiplerinin yazılı izni olmadan kopyalanamaz, erişim sistemlerinde saklanamaz veya elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da başka birşekil veya yolla kullanılamaz.

© Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 2021

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin/sahiplerinin yazılı izni olmadan kopyalanamaz, erişim sistemlerinde saklanamaz veya elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da başka birşekil veya yolla kullanılamaz.